

KÂSİM b. İSÂ el-İCLÎ

(bk. EBÛ DÜLEF el-İCLÎ).

KÂSİM b. KUTLUBOĞA

(bk. İBN KUTLUBOĞA).

**KÂSİM b. MUHAMMED
b. EBÛ BEKİR**

(القاسم بن محمد بن أبي بكر)

Ebû Muhammed (Ebû Abdırrahmân) el-Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekr es-Siddik el-Kureşî et-Teymî el-Medenî (ö. 107/725 [?])

Medineli meşhur yedi tâbiün fakihinden biri.

Hız. Osman'ın halifeliği döneminde doğdu. Annesi Sevde isimli bir ümmüveledir. Babasının öldürülmesinden sonra bir müddet halası Hz. Âişe'nin yanında kaldı. Ondandır, babaannesi Esmâ bint Umeys, Zeyneb bint Cahş, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Ebû Hüreyre, Muâviye b. Ebû Süfyân, Abdullah b. Amr b. Âs ve diğer bazı sahâbilerden hadis rivayet etti. Kendisinden hadis nakledenler arasında Yahyâ b. Saîd el-Ensârî, Ali b. Ebû Talha, Şa'bî, Nâfi', Sâlim b. Abdullah b. Ömer, Ebû Bekir b. Hazm, Mâlik b. Dînâr, İbn Şihâb ez-Zührî, İbn Ebû Müleyke, Rebîâtürre'y, Ubeydullah b. Ömer b. Hafs, Ebû'z-Zinâd, Abdullah İbn Avn, Eyyûb es-Sahtiyânî gibi şahsiyetler vardır. Hadis tenkitçilerinin güvenilirliği hususunda görüş birliğine vardığı Kâsım'ın Abdullah b. Mes'ûd'dan mürsel, babası aracılığıyla dedesinden münkatî rivayetlerde bulunduğu da kaydedilmektedir.

Mus'ab ez-Zübeyrî Kâsım'ı "tâbiünün harırlarından", İmam Mâlik "ümme'tin fakihlerinden" diye anarken Yahyâ b. Saîd Medine'de Kâsım'dan daha faziletlisini görmediklerini söyler. Ebû'z-Zinâd da hadis konusunda ondan daha âlimine rastlamadığını, Zührî fetvanın Seleme b. Ekvâ', Kâsım ve Sâlim'de toplandığını belirtmiştir. Ali b. Medîni, zamanının en faziletlisi şeklinde tanımladığı Kâsım'ın 200 hadis rivayet ettiğini açıklarken Mâlik'e göre bu sayı 100'ü bulmaz. İbn Avn onun hadisleri harfiyen rivayet edenlerden olduğunu söyler. İbn Maîn, Ubeydullah-Kâsım-Âişe râvi zincirini "altın yaldızlı sened" şeklinde niteler. Müslim b. Haccâc'ın çok önem verdiği Kâsım'a ait rivayetler *Kütüb-i Sitte*'de yer almıştır.

Âlimlerin ölüp gitmesiyle ilmin yok olmasından endişe eden Halife Ömer b. Abdülazîz, Medine Valisi Ebû Bekir b. Hazm'a bir ferman göndererek başta teyzesi Amre bint Abdurrahman ve Kâsım b. Muhammed'in rivayetleri olmak üzere Hz. Peygamber'in hadislerini araştırıp yazmasını istemiştir. Bunun üzerine Ebû Bekir'in rivayetleri derleyip halifeye gönderdiği belirtilmektedir.

"Fukahâ-i seb'a" olarak anılan Medineli meşhur yedi tâbiün fakihî arasında yer alan Kâsım'ın Mescid-i Nebevî'de ders halkası vardı. İlimi gizlemenin helâl olmadığını söyler, sorulan sorulardan bilmediklerini cevaplandırmaz, bir fikir beyan ettiğinde onun şahsî görüşü olduğunu ve mutlaka hakkı yansıttığını ileri sürmediğini vurgulardı. Özellikle ehl-i re'ye, insanın Allah'ın farzlarından habersiz yaşamasının bilmediği şeyleri O'na ve Resulü'ne nisbet etmesinden daha hayırlı olduğunu söyleyerek indî fetva vermelerini öğütlerdi. Fetvalarına bir örnek olarak kişinin akıl ve ruh sağlığının temini ve yolculukta develerin hızlandırılması gibi meşrû amaçlarla mûsikiyi câiz görmesi zikredilebilir (Ebû Abdullah el-Halîmî, III, 20). Kur'an'ı tefsire-dirâyet tefsiri olmalı-çalışmayan Kâsım Kaderiyye'yi lânetlemiş ve kader hususunu tartışan bir gruba Allah'ın açıklamadığı şeyi tartışmalarını tavsiye etmiştir. Şâkir Mustafa onun Taberî, Vâkıdî ve Belâzürî gibi tarihçiler tarafından iktibas edilen meğâzî ve halifelerle ilgili bazı haberlerinden hareketle bu hususları içeren bir kitap yazmış olabileceğini söylemektedir (et-Târîhu'l-'Arabî, s. 154).

Ömrünün son üç yılında gözleri görmeyen Kâsım, yetmiş veya yetmiş iki yaşında iken bir hac ya da umre yolculuğu sırasında Kudayd mevkiinde vefat etti ve Müşellel'de defnedildi. Ölüm tarihiyle ilgili olarak 101 (719), 102, 106, 107, 108 ve 112 (730) yılları verilmekte, İbn Hacer el-Askalânî gerekçe göstermeksizin doğrusunun 106 olduğunu ileri sürmektedir (Takrîbü't-Tehzîb, II, 120). İlk kaynakların bir kısmı ise 107 tarihini esas almaktadır. Yûsuf b. Abdurrahman el-Mizzî, Ebû İshak eş-Şirâzî ve İbn Mencûye tarafından kaydedilen 117 (735), 121 ve 130 yılları iktibas veya istinsah hatası olmalıdır. Amcası Abdurrahman'ın kızı Kureybe ile evlenen Kâsım'ın Abdurrahman, Ümmü Ferve, Ümmü Hakîm ve Abde adında çocukları vardı; Ca'fer es-Sâdik kızı Ümmü Ferve'den olma torunudur.

Kâsım'ın fikhî görüşleri üzerine Tunus'ta el-Ma'hedü'l-a'lâ li's-şerîa'da Enes

b. Şeyh Muhammed el-Hâdî el-Allânî tarafından *Fıkhü'l-İmâm el-Kâsım b. Muhammed b. Ebî Bekr eş-Şiddîk ve esheru fi Tûnis* (1988), Ali b. Abdullah Sâlih Câbir tarafından Riyad'daki Câmîatü'l-İmâm Muhammed b. Suûd el-İslâmiyye'de *Fıkhü'l-Kâsım b. Muhammed muvâzinen bi-fıkhî eşheri'l-müctehidîn* (1407/1987) adıyla birer doktora tezi hazırlanmıştır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Sa'd, et-Tabakât, V, 187-194; Yahyâ b. Maîn, et-Târîh, II, 482; Ali b. Medîni, el-İlel (Kal'acî), s. 50, 58; Halife b. Hayyât, et-Tabakât (Zekkâr), II, 609; Ahmed b. Hanbel, el-İlel (Koç-yiğit), I, 43, 341, 342, 422-423; Buhârî, et-Târîhu'l-kebir, VII, 157; İcî, eş-Şikât, s. 387; Fesevî, el-Ma'rife ve't-târîh (nşr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî), Medine 1410/1990, I, 545-549; İbn Hibbân, eş-Şikât, V, 302; Ebû Abdullah el-Halîmî, el-Minhâc fi şu'abi'l-îmân (nşr. Hilmî M. Fûde), Beyrut 1399/1979, III, 20, 87, 293, 306; İbn Men-cûye, Ricâlü Şahîhi Müslim (nşr. Abdullah el-Leysi), Beyrut 1407/1987, II, 140; Ebû Nuaym, Hilye, II, 183-187; Şirâzî, Tabakâtü'l-fukahâ, s. 59; İbnü'l-Kayserânî, el-Cem' beyne ricâlî's-Şahîhayn, Beyrut 1405/1985, II, 419-420; Nevevî, Tehzîb, I/2, s. 55; İbn Hallikân, Vefeyât, IV, 59-60; Mizzî, Tehzîbü'l-Kemâl, XXIII, 427-436; İbn Abdülhâdî, 'Ulemâ'ü'l-hadis, I, 168-169; Zehbî, A'lâmü'n-nübelâ, V, 53-60; Safedî, Nektû'l-himyan (nşr. Ahmed Zekî Bek), Kahire 1329/1911, s. 230; İbn Hacer, Tehzîbü't-Tehzîb, VIII, 333-335; a.mlf., Takrîbü't-Tehzîb, II, 120; Şâkir Mustafa, et-Târîhu'l-'Arabî ve'l-mü'errihün, Beyrut 1983, s. 154; Humejdân Abdullah el-Humeydân, "el-Merâkizü'l-ilmîyye ve meşâhîrü'l-fukahâ" hilâle "aşri't-tâbi'in", Mecelletü Külliyyeti'l-âdâb ve'l-ülûmî'l-insâniyye, V, Cide 1985, s. 46-47.

CENGİZ KALLEK

KASIM PAŞA, Cezerî

(ö. X./XVI. yüzyılın ilk yarısı)

**Fâtih Sultan Mehmed
ve II. Bayezid dönemi devlet adamı
ve şairlerinden.**

Kıraat âlimi Cezerî'nin torunu ve Fâtih Sultan Mehmed dönemi nişancılarından Cezerîzâde Şemseddin Mehmed Bey'in oğlu olduğu ve bu sebeple Cezerî nisbesiyle anıldığı belirtilir. Ancak evâil-i Ramazan 907 (Mart 1502) tarihli vakfiyesinde (İstanbul Müftülüğü Şer'iyye Sicilleri Arşivi, Evkâf-ı Hümâyun, nr. 2, s. 250) isminin Kâsım Paşa b. Abdullah olarak geçmesi, bazı kaynakların naklettiği gibi (Latîfî, s. 219; Âlî Mustafa Efendi, s. 800; Belîğ, s. 65) Şeyh Mehmed Cezerî'nin veya bu ailenin kölesi olduğu şeklindeki rivayetin daha kuvvetli olduğunu gösterir. Gerçekte ismi Neşrî'de (Cihannümâ, I, 231) Cezerî Kasımı Paşa, İbn Kemal'de (Tevâ-